

Полетай О. М.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6966-0205>

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології і
методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: elena-poletaj@ukr.net

Неговський І. В.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6966-0205>

Кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та господарських питань
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: igor_negovskiy@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджуються дефініції «ідентичність», «етнічність», «національно-патріотичне виховання», «патріотизм», «національна свідомість». Питання формування національно-патріотичної ідентичності студентської молоді є на сьогодні одним із актуальних завдань освіти. Наводиться приклад дослідження рівня національно-патріотичного виховання серед студентів технологічного факультету.

Мета роботи. Актуалізувати проблему формування національно-патріотичної ідентичності серед студентів технологічного факультету та визначити шляхи її вирішення.

Методологія. Аналіз літературної спадщини з теми дослідження, систематизація, порівняння наукових підходів, концепцій, положень, визначень та узагальнення основних характеристик понять для виявлення сутності національно-патріотичної ідентичності та національно-патріотичного процесу виховання студентів.

Наукова новизна полягає у визначенні ефективних шляхів та засобів формування національно-патріотичної ідентичності серед студентської молоді.

Висновки. Національно-патріотичне виховання є важливим державним завданням. В основу національно-патріотичного виховання мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції і звичаї народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України.

Національно-патріотичне виховання майбутніх учителів розуміється як педагогічний процес розвитку особистості громадянина і патріота України на основі прийняття європейських цінностей, дотримання закону, норм права, загальнолюдської моралі й участі майбутніх учителів у демократичних процесах, підготовки їх до здійснення у майбутньому національно-патріотичного виховання учнів.

Одним з найбільш ефективних шляхів формування національно-патріотичної вихованості як цінності є створення інтерактивного освітньо-виховного середовища, де студенти виявляють себе як громадяни й патріоти, гармонійно проходять рівні самоідентифікації. У межах закладу вищої освіти створюється навчально-виховне середовище, що формує національно-патріотичну позицію майбутнього вчителя.

Ключові слова: ідентичність, етнічність, етнічна приналежність, національно-патріотичне виховання, патріотизм, національна свідомість, український патріотизм.

Постановка проблеми. Політична ситуація в державі спонукає замислитися над питанням національно-патріотичного виховання молоді. Військові дії, що почалися в країні з 2014 року, поставили актуальною проблему запобігання війни та збереження миру шляхом організації освіти і виховання у дусі патріотизму. Спостереження за студентами під час навчально-виховної роботи до 2013 року показувало, що цінність Батьківщини, нації та особисто себе в цьому контексті впала до рівня «мені все одно» і це був домінуючий рівень серед студентства. Ми виховувалися в часи коли постійно

повторювали, що Батьківщина понад усе і ми повинні не тільки робити заради неї все можливе, а й віддати життя якщо це потрібно, як приклад військовій дії в Афганістані.

Перебуваючи на посаді куратора академічної групи з 2005 року був зафіксований занепад національно-патріотичної самоідентифікації серед студентства. Виразалося це у позиції: мені все рівно, що відбувається в країні, національні інтереси це не мої інтереси, українська мова не моя мова спілкування. Це викликало здивування та занепокоєння такої безпозиційності серед молодого покоління, яке повинно у майбутньому займатися вихованням наступників. Тому втрата такої національної ідентичності недопустима і є проблемою сьогодення не тільки батьків, вчителів а й держави.

Актуальність роботи. Становлення засад демократизму та гуманізму української державності та розвиток суспільства потребують змін у професійній підготовці майбутнього вчителя. Саме тому на вищу освіту покладається важливе завдання по вихованню національно свідомої, патріотично налаштованої до своєї Батьківщини молоді. За сучасних умов воно набуває неабиякої гостроти, тому що втілює в собі патріотичне відродження української нації. Ідеалом виховання є гармонійно розвинений національно свідомий, освічений, життєво готовий громадянин до власного розвитку і удосконалення своєї особистості.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України [1].

Завдання національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління – пробуджувати і виховувати у кожній дитині любов до батьків, до родини, пошану до історичного минулого країни, національних традицій, звичаїв; любові до рідної мови, культури, народу; усвідомлення власної національної приналежності, національної гідності; готовності до боротьби з неправдою, злом тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У Концепції державної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення зазначається, що актуальність національно-патріотичного виховання зумовлюється процесом формування в Україні єдиної політичної нації. Патріотичне виховання населення спрямоване на забезпечення цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї. При цьому важливо, щоб об'єднання різних етносів і регіонів України задля національного відродження, розбудови й вдосконалення суверенної правової держави і громадянського суспільства здійснювалось саме на базі демократичних цінностей, які в свою чергу мають лежати в основі патріотичного виховання [1].

У Наказі МОН № 641 від 16.06.15 року Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах зауважується, що інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу [1].

Проблема національно-патріотичного виховання привертала увагу видатних вітчизняних філософів і педагогів минулого (Г. Ващенко, М. Драгоманов, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Леся Українка, І. Франко, Т. Шевченко).

Загальнопедагогічні аспекти підготовки майбутнього вчителя досліджували О. Антонова, О. Дубасенюк, І. Зязюн та ін.

Психологічні основи національно-патріотичного виховання досліджували Б. Ананьєв, П. Блонський, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, П. Якобсон. Серед сучасних дослідників, які працюють над питанням патріотичного виховання та громадянських якостей особистості І. Бех, Л. Король, О. Гора, О. Жаровська, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін.

Мета роботи – актуалізувати проблему формування національно-патріотичної ідентичності серед студентів технологічного факультету та визначити шляхи її вирішення.

Методологія. Аналіз літературної спадщини з теми дослідження, систематизація, порівняння наукових підходів, концепцій, положень, визначень та узагальнення основних характеристик понять для виявлення сутності національно-патріотичної ідентичності та національно-патріотичного процесу виховання студентів.

Наукова новизна полягає у визначенні ефективних шляхів та засобів формування національно-патріотичної ідентичності серед студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями психологів вважається, що саме юнацький вік є найефективніший для формування самосвідомості та самоідентифікації, тому знання рівня та стану сформованості національно-патріотичної ідентичності студентів набуває особливої актуальності. Саме в цей період проходить її зміцнення й закріплення.

Ідентичність (від латинського *Identicus* – тотожність) – багатозначний життєвий і загальнонауковий термін, що виражає ідею постійності, тотожності, спадкоємності індивіда і його самосвідомості [2].

Етнічність, етнічна приналежність – поняття, яке в сучасній науці заміщає поняття «етнос», як певну категорію, що позначає існування окремих етнічних груп чи ідентичностей [2].

Під поняттям «народ» у розумінні етнічної спільноти розуміється група людей, члени якої мають спільну назву й елементи культури, дорожать міфом (версією) про спільне походження і спільну історичну пам'ять, асоціюють себе з певною територією і мають почуття солідарності [2].

Як правило, етнічна ідентичність формується й існує в контексті соціального досвіду і процесу, з якими ідентифікують себе люди, або ідентифікуються іншими, як члени певної етнічної групи.

Національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обгрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку [3].

Патріотизм – одне з найбільш глибоких почуттів людини, розуміють як відданість і любов до Батьківщини, до свого народу, гордість за минуле й сьогоднішнє, готовність до її захисту; характеризує вищий рівень розвитку особистості і проявляється в її активно-діяльній самореалізації на благо Батьківщини [4].

Невід'ємною складовою патріотизму є національна свідомість.

Національна свідомість – це сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів [8].

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання є важливим державним завданням. В основу національно-патріотичного виховання мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції і звичаї народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України.

Серед них Київська Русь, Велике князівство Литовське, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші українські визвольні проекти. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею [1].

Головною метою національно-патріотичного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатой духовної культури народу, його національної ментальності, спорідненості світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і талантів.

Щоб розуміти механізм формування національного характеру важливо знати існуючі в науковій літературі концепції щодо його структури. Спільним у всіх концепціях є те, що національний характер розуміємо як специфічну, історично утворену систему цілісних стійких психологічних рис і властивостей, що притаманні для конкретної спільноти і завдяки їм можливо визначити окрему націю.

Науковець Федорченко І. досліджуючи український національний характер аналізував наступні складові: пізнавальний (сприймання оточуючої дійсності, характер організації мисленнєвої діяльності українців тощо); емоційно-вольовий (ступінь вираженості емоційних станів українців, стійкість вольового зусилля тощо); мотиваційний (своєрідність мотивації тощо); комунікативний (взаємодія, взаємовідносини типові для українців тощо); поведінковий (стереотип поведінки тощо) [5].

Тлумачення Чернявською Ю. національного характеру як цілісної системи характеристик, особливостей сприйняття, мислення та поведінки, які не є унікальними, але у певному співвідношенні притаманні лише одному етносу. Тому, структурними компонентами національного характеру є етнічна самовідданість, ментальність та картина світу [11].

Запропонувала наступну структуру національного характеру науковець Василькевич Х.: національна самоідентифікація, національна свідомість та самосвідомість, етноконсолідуючі й етнодиференціюючі ознаки, етнічні стереотипи почуттів [8].

Отже, визначаємо, що структура національного характеру складається: національна свідомість, національна самоідентифікація, картина світу, ціннісні орієнтації, національні почуття, інтереси тощо. Відповідно освітній простір повинен складатися з урахуванням цих складових для їх розвитку і посилення.

Встановлено, що готовність майбутніх учителів технологій до здійснення національно-патріотичного виховання учнів безпосередньо залежить від національно-патріотичної ідентичності студента. Для посилення національно-патріотичних поглядів у студентів було розроблено комплекс заходів теоретичного і практичного характеру. Тому необхідна була перевірка ефективності визначеного комплексу та впровадження його у підготовку майбутніх учителів технологій до здійснення національно-патріотичного виховання учнів.

Педагогічний експеримент проводився в умовах реального навчального процесу. Базою проведення дослідної роботи став Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Метою педагогічного дослідження є: експериментальна перевірка впливу розроблених додаткових тем національно-патріотичного характеру, що читалися на кожній лекції (14 годин) і практичному занятті та питань для самостійної підготовки, що звітувалися на практичних заняттях (28 годин) на підвищення рівня національно-патріотичного виховання серед майбутніх учителів технологій.

Теми і питання для самостійної роботи, що були розроблені і втілені до навчальної дисципліни «Історія педагогіки» розкривають: першоукраїнці, їх традиції і виховання; поява Київської Русі як великої держави, князі, освіта і виховання, жіноча освіта та перекладна література того періоду; українське Відродження, поява братських шкіл, визвольний рух українського народу, виникнення перших вищих навчальних закладів: Острозька академія, Києво-Могилянська академія тощо; система виховання лицаря-козака, козацькі і січові школи; гетьмани України, їх внесок в розвиток нашої держави, освіта та тіловиховання, доблесть та розум наших великих пращурів – Іван Мазепа, Іван Сірко, Павло Полуботок, Богдан Хмельницький та ін.; суспільно-педагогічний рух в Україні XIX ст.; видатні представники, які відстоювали права українського народу на свою мову, на свободу, на думку – Леся Українка, Микола Пирогов, Михайло Драгоманов, Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Григорій Ващенко, Іван Огієнко та ін.

Організація експерименту передбачає такі етапи: формулювання проблеми, визначення мети, відповідно до якої підбрано методи, визначення експериментальної та контрольної груп, виконання відповідних вимірювань, аналіз й математична статистична обробка отриманих результатів.

Експериментальна перевірка здійснювалась у п'ять етапів:

1 етап – визначення мети та завдань експериментальної перевірки, формулювання етапів експерименту й бази дослідження;

2 етап – формування контрольних та експериментальних груп;

3 етап – визначення показників та критеріїв національно-патріотичної ідентичності студентів контрольних та експериментальних груп до здійснення національно-патріотичного виховання учнів;

4 етап – здійснення цілеспрямованого впливу на студентів експериментальної групи;

5 етап – проведення статистичної обробки отриманих експериментальних даних; аналіз, порівняння та узагальнення результатів дослідження.

До системи експериментальної підготовки в цілому були залучені студенти технологічного факультету, які навчаються за програмами підготовки майбутніх учителів технологій з різними профілями та спеціалізаціями. На етапі формування контрольної та експериментальної групи було прийнято рішення залучити перший курс (2017-2018 навчальний рік, другий семестр), який буде вивчати предмет «Історія педагогіки».

За результатами контрольного зрізу на констатувальному етапі експерименту було створено контрольну та експериментальну групи. Після формування цих груп був розпочатий наступний найбільш тривалий етап експерименту, у ході якого студенти експериментальної групи опинилися під впливом розробленого комплексу засобів (лекції, практичні роботи, самостійні роботи, екскурсії).

На цьому етапі проводились контрольні зрізи, що дозволяли оцінювати ефективність запропонованих заходів, та, у випадку необхідності, вносити зміни, пов'язані з удосконаленням підготовки майбутніх учителів технологій до здійснення національно-патріотичного виховання учнів.

На етапі завершення підготовки студентів у межах модульного контролю, заліково-екзаменаційної сесії за запропонованими анкетами та методиками було визначено показники національно-патріотичної ідентичності студентів контрольної та експериментальної груп до здійснення національно-патріотичного виховання учнів.

На початковій стадії нашого експерименту нами було встановлено, що стан національно-патріотичної ідентичності майбутніх учителів технологій до здійснення національно-патріотичного виховання учнів в експериментальній та контрольній групах знаходиться на невисокому рівні. В свою чергу це свідчить про те, що більшість студентів які тільки приступили до навчання не мали в шкільні роки достатнього рівня освіченості та вихованості за даним напрямом.

Виявлення ідентичності проводилися методом анкетування та методиками визначення національно-патріотичної ідентичності студента (Тест М. Куна та Т. Макпартленда «Хто Я?»; Модифікована методика Дж. Фінні; Методика «Типовий українець»; Діагностичний тест відношень; Опитувальник, мета якого полягала в дослідженні вираженості всіх трьох компонентів національної ідентичності; Опитувальник, направлений на визначення конативної та афективної складової; Опитувальник для оцінки вираженості конативної складової національної ідентичності), звітної документації студентів, аналізу спостережень за впливом розробленого нами комплексом засобів, даних зрізу національно-патріотичної ідентичності майбутніх учителів за анкетами та тестуванням.

На підставі порівняльного аналізу результатів ми зробили висновок, що після завершення процесу національно-патріотичної підготовки майбутніх учителів технологій до здійснення національно-патріотичного виховання учнів в експериментальній групі відбулися деякі зміни у рівнях сформованості національно-патріотичної ідентичності, порівняно з контрольною групою.

Отже, відповідно до проведеного дослідження можна зробити висновок, що при дотриманні визначеного комплексу дій у студентів підвищилася зацікавленість навчальним процесом, були простимульовані їх національно-патріотична ідентичність, інтелектуальні і творчі зусилля. Запропонований комплекс тем та самостійної роботи посприяв появі незалежних поглядів і суджень.

Висновки. Національно-патріотичне виховання майбутніх учителів розуміється як педагогічний процес розвитку особистості громадянина і патріота України на основі прийняття європейських цінностей, дотримання закону, норм права, загальнолюдської моралі й участі майбутніх учителів у демократичних процесах, підготовки їх до здійснення національно-патріотичного виховання учнів.

Одним з найбільш ефективних шляхів формування національно-патріотичної вихованості як цінності є створення інтерактивного освітньо-виховного середовища, де студенти виявляють себе як громадяни й патріоти, гармонійно проходять рівні самоідентифікації. У межах закладу вищої освіти створюється навчально-виховне середовище, що формує національно-патріотичну позицію майбутнього вчителя. У процесі активної навчальної діяльності у студентів формується патріотизм громадянсько-гуманістичного типу, який включається до їхньої системи ціннісних орієнтацій, виявляється в усвідомленій професійній підготовці й особистій зацікавленості в майбутній діяльності.

References

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. [Електронний ресурс]. *Osvita.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> (дата звернення 24.11.2019).
Kontseptsiya natsional'no-patriotychnoho vykhovannya ditey ta molodi [Concept of national-patriotic education of children and youth]. *Osvita.ua – Education.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>.
2. Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. Київ: Фенікс, 2012. 396 с.
Yevtukh, V. B. (2012) *Etnichnist': entsyklopedychnyy dovidnyk* [Ethnicity: an encyclopedic reference book]. Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova, Tsentri etnogloballyky. Kyiv, Ukraine.
3. Абрамчук О., Фіцула М. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів: [монографія]. Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2008. 137 с.
Abramchuk, O., Fitsula, M. (2008). *Patriotychno vykhovannya studentiv vyshchikh tekhnichnykh navchal'nykh zakladaiv: monohrafiya* [Patriotic upbringing of university students]. Vinnytsya, Ukraine.
4. Абрамчук О. В., Іванець Т. Ю. Поєднання морального та патріотичного виховання студентів на заняттях з ділового українського мовлення. *Проблеми гуманізму і освіти*: зб. Матеріалів наук. метод. конф. Вінниця, 21-22 трав. 2002 р. Вінниця, 2002. Т. 2. С. 264–266.
Abramchuk, O., & Ivanets', T. (2002). *Poyednannya moral'noho ta patriotychnoho vykhovannya studentiv na zanyattyakh z dilovoho ukrayins'koho movlennya* [Combining moral and patriotic upbringing of students in business Ukrainian language classes]. *Problemy humanizmu i osvity – Problems of humanism and education*. Vinnytsya, Ukraine, Vol. 2, 264–266.
5. Федорченко І. Становлення національного характеру українського народу: теоретико-методологічні засади. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Українознавство. Випуск 11. Київ, 2007. С. 17–20.
Fedorchenko, I. (2007). *Stanovlennya natsional'noho kharakteru ukrayins'koho narodu: teoretyko-metodolohichni zasady* [The formation of the national character of the Ukrainian people: theoretical and methodological foundations]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, Issue 11, 17–20.
6. Чепурна Н., Горlach Т. Інноваційна модель патріотичного виховання. *Osvita Ukraini*. 2010. № 33/34. С. 7.
Cherpurna, N., & Horlach, T. (2010). *Innovatsiyna model' patriotychnoho vykhovannya* [An innovative model of patriotic education]. *Osvita Ukrainy – Education of Ukraine*. 33/34, 7.
7. Чорна К. Національна ідея як фактор становлення патріотизму у дітей та молоді. *Шлях освіти*. 2008. № 3. С. 5–11.
Chorna, K. (2008). *Natsional'na ideya yak faktor stanovlennya patriotyizmu u ditey ta molodi* [National Idea as a Factor in the Formation of Patriotism in Children and Youth]. *Shlyakh osvity – The path of education*, 3, 5–11.
8. Василькевич Х. Характеристика національного характеру сучасної української молоді. *Політична психологія*. 2003. № 11. С. 21–27.
Vasyl'kevych, H. (2003). *Kharakterystyka natsional'noho kharakteru suchasnoyi ukrayins'koyi molodi* [Characteristics of the national character of contemporary Ukrainian youth]. *Politychna psykholohiya – Political Psychology*. 11, 21–27.
9. Стьопіна О. Г. Етапи та структура виховання патріотизму як духовно моральної якості у студентів вищих навчальних закладів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2004. Вип. 4. С. 233–246.

- St'opina, O.H. (2004). Etapy ta struktura vykhovannya patriotyzmu yak dukhovno moral'noyi yakosti u studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv [Stages and structure of education of patriotism as spiritual and moral quality in students of higher educational establishments]. *Dukhovnist' osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka – Personality spirituality: methodology, theory and practice*, Issue 4, 233–246.
10. Сухомлинська О. Програма національного виховання в умовах освітніх модернізацій них змін. *Шлях освіти*. 2010. № 4. С. 4–8.
Sukhomlyns'ka, O. (2010). Prohrama natsional'noho vykhovannya v umovakh osvitykh modernizatsiy nykh zmin [Program of National Education in the Conditions of Educational Modernization of Changes]. *Shlyakh osvity – The path of education*, 4, 4–8.
11. Чернявская Ю. Л. Психология национальной нетерпимости. Минск: Изд-во «Харвест», 1998. 560 с.
Chernyavskaya, YU. L. (1998). Psikhologiya natsional'noy neterpimosti [Psychology of National Intolerance]. Minsk, Belarus.

Poletai O.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6966-0205>

Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Pedagogy, Psychology and
Methodology of Technological Education,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: elena-poletaj@ukr.net

Nehovskyi I.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3847-5912>

Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Vice-rector of scientific and pedagogical work and economic questions,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: igor_negovskiy@ukr.net

NATIONAL AND PATRIOTIC IDENTITY OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS

The definitions of «identity», «ethnicity», «national and patriotic education», «patriotism», «national consciousness» are explored in the article. The issue of forming the national and patriotic identity of student youth is one of the urgent tasks of education nowadays. There is an example of the research of the national and patriotic education level among students of Technology Faculty.

The purpose of the work. To actualize the problem of the national and patriotic identity formation among students of Technology Faculty and to determine the ways of its solution.

Methodology. *Analysis of the literary heritage on the subject of research, systematization, comparison of scientific approaches, concepts, provisions, definitions and generalization of the basic characteristics of concepts for revealing the essence of national and patriotic identity and national and patriotic process of students education.*

Scientific novelty *is to identify effective ways and means of forming the national and patriotic identity among student youth.*

Conclusions. *National and patriotic education is an important state task. The national and patriotic education should be based on the historical and cultural values, traditions and national customs, which importance is growing in terms of European integration of Ukraine.*

National and patriotic education of future teachers is understood as a pedagogical process of developing the personality as a citizen and a patriot of Ukraine based on the adoption of European values, Law observance, norms of law, common human morality and the participation of future teachers in democratic processes, preparing them for future national and patriotic education of students.

One of the most effective ways of forming national and patriotic upbringing as value is to create an interactive educational environment where students express themselves as citizens and patriots, pass all levels of self-identification in harmony. Within a higher education institution, an educational environment is created that forms future teacher's national and patriotic position.

Keywords: *identity, ethnicity, ethnic background, national and patriotic education, patriotism, national consciousness, Ukrainian patriotism.*

Стаття надійшла до редакції 17.11.2019

Рецензент: доктор пед. наук, професор С. І. Стрілець